

CARLOS FUENTES

Traducere de Eugenia Alexe Munteanu

TOATE FAMILIILE FERICITE

Cuprins

O FAMILIE CA ATÂTEA ALTELE	11
<i>Corul măicuțelor străzii</i>	47
FIUL NEASCULTĂTOR	51
<i>Corul cumetrilor rivali</i>	66
O VERIȘOARĂ FĂRĂ SARE ȘI PIPER	69
<i>Corul fiicei amenințate</i>	93
LEGĂTURILE CONJUGALE (1)	95
<i>Corul părintelui rockului</i>	117
MAMA ÎNDURERATĂ	123
<i>Corul miresei perfecte</i>	147
MAMA CÂNTĂREȚULUI MEXICAN	151
<i>Corul lunii de miere fără haine</i>	176
TINERII ÎNDRĂGOSTIȚI	179
<i>Corul familiei asasinate</i>	201

FAMILIA GENERALULUI	205
<i>Corul copiilor îndurerăți</i>	221
THE GAY DIVORCEE	225
<i>Corul unui fiu al mării</i>	254
FAMILIA OFICIALĂ	259
<i>Corul familiei din cartier</i>	278
SLUGA POPII	281
<i>Corul familiilor răzbunătoare</i>	303
CĂSĂTORIA SECRETĂ	311
<i>Corul fiicei sinucigașe</i>	324
FIUL STARULUI	327
<i>Corul copiilor de familie bună</i>	353
FRATELE INCOMOD	357
<i>Corul familiei înregistrate</i>	387
LEGĂTURILE CONJUGALE (2)	391
<i>Corul familiilor sălbatice</i>	416
TATĂL ETERN	421
<i>Corul codaconrad</i>	457

Toate familiile fericite seamăna una cu alta,
fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei.

LEV TOLSTOI, *Anna Karenina*¹

¹ Traducere din limba rusă de Emil Iordache, ed. a II-a, Polirom, 2007,
p. 5.

O familie ca atâtea altele

Tatăl. Pastor Pagán știe să facă cu ochiul. Este un profesionist în a face cu ochiul. Pentru el, a face cu ochiul – doar cu unul – este o formă de curtoazie. Toți oamenii cu care are legături încheie o afacere făcând cu ochiul. Directorul băncii, când întocmește actele necesare pentru un împrumut. Casierul, când încasează un cec. Administratorul, când i-l dă. Contabilul, când o face pe prostul și nu-l înregistrează. Delegatul patronului, când îi spune să se ducă la bancă. Portarul. Șoferul. Grădinarul. Servitoarea. Toți îi fac cu ochiul. Îi fac cu ochiul farurile mașinilor, luminile semafoarelor, fulgerul pe cer, ierburile pe pământ și vulturii în aer, ca să nu mai vorbim de avioanele care zboară cât e ziua de lungă pe deasupra casei lui Pastor Pagán și a familiei sale. Torsul felin al motoarelor se întrerupe doar când semafoarele fac cu ochiul pe Avenida Revolución. Pastor le răspunde în felul lui propriu de a face cu ochiul, îndemnat de certitudinea că așa cer bunele maniere. Acum

că este pensionar, își amintește de el însuși ca de un profesionist în a face cu ochiul, care niciodată nu i-a deschis pe amândoi în același timp și când a făcut-o, a fost prea târziu. Să mai fac cu ochiul o dată, își spunea pe un ton de reproș, să mai fac o dată cu ochiul. Nu s-a pensionat. L-au pensionat la cincizeci și doi de ani. De ce să se plângă? În loc să-l sancționeze, i-au dat o recompensă bună. Odată cu pensionarea înainte de vreme i-a picat din cer această casă, nu un palat, ci o locuință cu adevărat decentă. O relicvă în stilul îndepărtatei epoci „aztece“ din Ciudad de México, când arhitecților naționaliști din anii treizeci le-a venit ideea să construiască locuințe cu aspect de piramide indiene. Adică, locuința se îngusta între primul etaj și al treilea. Acesta devenea de nelocuit la cât era de limitat. Dar fiica lui, Alma, socoti că era ideal pentru viața ei la fel de limitată, pe care și-o petrecea navigând pe internet și gășind în lumea virtuală viața necesară – sau suficientă – pentru a nu mai ieși din casă, dar simțind că face parte dintr-un imens trib invizibil conectat cu ea așa cum ea se conecta, stimulată, la un univers care i se părea singurul demn de a pune stăpânire pe „cultură“. Parterul, mai bine zis subsolul, îl ocupa acum fiul Abel, reintegrat în familie la treizeci și doi de ani, după ce încercase să ducă o viață independentă. S-a întors mândru ca să nu arate că s-a întors spășit. Pastor l-a primit fără să spună o vorbă. Ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. În schimb, Elvira, nevasta lui Pastor, și-a recuperat fiul cu manifestări de entuziasm. Nimeni n-a comentat faptul că Abel, întorcându-se acasă, recunoștea că la vârsta lui nu era în stare decât să trăiască

gratis în sânul familiei. Ca un copil. Doar un copil acceptă situația fără probleme. Cu bucurie.

Mama. Elvira Morales cânta bolerouri. Acolo o cunoscuse Pastor Pagán, într-un cabaret de două parale în apropiere de Monumento a la Madre, de pe Avenida Villalongín. Din tinerețe, Elvira cânta bolerouri prin casă, când se îmbăia, când ajuta la curățenie și înainte de-a adormi. Cântecele erau rugăciunile ei. O ajutau să suporte viața tristă a unei fiice fără tată și cu o mamă îndurerată. Nimeni n-a ajutat-o. Singură și-a croit drum în viață, singură s-a dus să ceară de lucru într-un cabaret din Rosales, unde au primit-o, au plăcut-o, apoi a plecat într-un cartier mai bun și a început să creadă tot ceea ce cânta. Boleroul nu se poartă frumos cu femeile. Pe femeie o numește „ipocrită, pur și simplu ipocrită“ și adaugă „perverso, ai răs de mine“. Elvira Morales, ca să dea mai multă crezare cântecelor sale, își asuma vinovăția din versuri, se întreba dacă într-adevăr seva lor fatală îi învenina pe bărbați și dacă sexul femeii este rădăcina răului. Lua foarte în serios cuvintele boleroului. De aceea entuziasma, convingea și stârnea aplauze în fiecare noapte în lumina albă a reflectoarelor care din fericire lăsa în întuneric chipurile spectatorilor. Publicul era fața ascunsă a lunii și Elvira Morales putea să se dăruiască orbește pasiunilor pe care le cânta, convinsă fiind că erau adevărate și că, ea fiind în cântece o „aventurieră“, nu va fi așa și în viața reală. Dimpotrivă, lăsa să se înțeleagă că își va vinde scump, foarte scump dragostea, și că cel ce va vrea mierea buzelor ei va plăti cu briliante păcatul său... Elvira

Morales putea să intoneze melodios joshnicia destinului, dar după ce cobora de pe scenă își apăra cu zel „admirabila-i primăvară efemeră“ (rimează cu „aventurieră“). După program, niciodată nu se amesteca printre spectatori. Se ducea în cabina ei, se îmbrăca și se întorcea acasă, unde o aștepta nefericita ei mamă. Rugămințile clienților – un pahar, un dans, puțină dragoste – erau refuzate, florile, aruncate la gunoi, cadourile, înapoiate. Pentru că Elvira Morales lua în serios cuvintele cântecelor în adevăratul lor sens. Din bolerouri cunoștea toate pericolele vieții: minciuna, oboseala și mizeria. Dar cuvintele cântecelor îi dădeau dreptul să creadă, să creadă într-adevăr că „o dragoste adevărată, fără minciuni și răutate“ o poți întâlni când „iubirea este sinceră“.

Fiica. Alma Pagán a făcut un efort ca să se adapteze la viață. Pentru ca nimeni să nu spună că nu a încercat. La optsprezece ani a înțeles că o carieră universitară îi era interzisă. Nu avea nici timp, nici bani. Liceul era tot ce putea face, mai ales dacă din veniturile familiei (atât de puține) trebuiau să-l ajute și pe fratele ei Abel la universitate. Alma era o fată foarte atrăgătoare. Înaltă, zveltă, cu picioare lungi și talie subțire, păr negru tuns ca o cască, un piept generos, dar nu exagerat, pielea mată și privirea adumbrită, gura întredeschisă și nări fremătânde, Alma părea născută pentru noua meserie de însoțitoare la ceremoniile oficiale. Îmbrăcată la fel precum cele trei sau șase sau douăsprezece fete alese pentru inaugurarea unor întreprinderi, congrese internaționale, evenimente oficiale,

bluză albă cu jachetă și fustă bleumarin, ciorapi negri și tocuri înalte, sarcina Almei era să stea nemișcată în spatele fiecărui vorbitor când îi venea rândul, să umple paharele cu apă de la tribună, fără să i se miște niciun mușchi de pe față, fără să zâmbească niciodată și mai ales fără să-și manifeste dezacordul față de nimic. Fără să-și exteriorizeze emoțiile, trebuia să fie un perfect manechin. Într-o zi se întâlnește cu cele cinci colege la un spectacol de binefacere și se văzu la fel ca ele, toate aidoma între ele, fără nicio diferență. Fiecare era clona celeilalte. Nu aveau alt destin decât să fie identice între ele fără a fi însă niciodată identice cu ele însele, să se asemene în nemișcarea lor și apoi să dispară, date afară din cauza vârstei, a kilogramelor sau a unui ciorap negru căzut. Gândul acesta o îngrozi pe Alma Pagán. Își luă rămas-bun de la slujbă și, cum era tânără și frumoasă, își găsi de lucru ca însoțitoare de bord pe o linie aeriană ce făcea curse interne în Republică. Nu voia să stea departe de familie și de aceea nu-și căută un loc la zborurile internaționale. Poate că întrevăzuse propriul destin. Se întâmplă. Așa cum se întâmplă ca în zborurile nocturne bărbații, de îndată ce se sting luminile, să profite și s-o mângâie pe picioare, sau să-i privească hămesiți decolteul, sau pe neașteptate să o ciupească de cur în timp ce servește paharele de *cuba libre*¹ și coca-cola. Picătura care a umplut paharul (de *cuba*, de coca) a fost atacul unui burtoș din Yucatán când ea ieșea de la toaletă și el a împins-o înăuntru, a închis ușa și a început s-o pipăie în timp ce-i spunea

1 Cocteil din coca-cola și rom (în sp.).

„frumoaso“. Cu o lovitură de genunchi în pântec, Alma îl lăsa pe peninsular așezat fix pe closet, pipăindu-și burdihanul în loc să-i pipăie sânii. Nu făcu nicio reclamație. Era inutil. Pasagerul are întotdeauna dreptate. Căpățânosul din Yucatán n-ar fi pățit nimic. Ea ar fi fost învinovățită că se poartă prea familiar cu pasagerii și dacă n-ar fi fost dată afară, ar fi plătit o amendă. De aceea Alma se izolă de toate activitățile lumești și se instală la etajul de sus al casei părintești cu toată aparatura audiovizuală care de atunci urma să fie universul ei sigur, comod și satisfăcător. Făcuse economii și își cumpărase singură aparatele.

Fiul. Abel Pagán nu-și terminase Facultatea de Științe Economice la UNAM¹ pentru că se credea mai deștept decât profesorii săi. Minte ascuțită și întortocheată a băiatului căuta și găsea date necunoscute care să-i uluiască pe profesori. Vorbea cu aplomb despre „armoniile“ lui Bastiat și despre produsul intern brut al Republicii Congo, dar dacă i se cerea să arate pe hartă sus-numita republică sau să treacă de la uitatul Bastiat la foarte prezentul Adam Smith, Abel se pierdea. Învățase tot ce era superfluu în loc să învețe ceea ce trebuia. Asta l-a făcut să se simtă, la un moment dat, superior profesorilor și neînțeleș de ei. A lăsat școala și s-a întors acasă, dar taică-su i-a spus că putea să stea doar dacă-și găsea o slujbă, că aia nu era o casă pentru puturoși și că el, Pastor Pagán, nu avusese norocul să meargă la universitate. Abel i-a zis că, bineînțeleș, un

1 Universitatea Națională Autonomă din Mexic.

leneș e de ajuns. Taică-su i-a tras o palmă, maică-sa a plâns și Abel s-a imbarcat pe nava demnității sale. A plecat să-și caute de lucru. Simțea nevoia de libertate. Confunda însă libertatea cu răzbunarea. S-a dus la biroul unde lucrase taică-su. La întreprinderea lui Leonardo Barroso. Abel își spuse că va demonstra că el, fiul, era în stare să facă față situației care-l distrusese pe taică-su. „Barroso, să mă faci pe mine? Șefuleți autoritari? Dictatori de birou? Mi se fâlfâie!“ N-a trebuit să facă cu ochiul. L-au primit zâmbind și el le-a zâmbit la rândul lui. Nu și-a dat seama că între zâmbete și plecăciuni își arătau colții. Se purtau cu el cu mânuși ca și cum se temeau ca Abel să nu fie spionul tatălui său, de aceea a trebuit să demonstreze că era dușmanul tatălui său, și asta l-a făcut să vorbească vrute și nevrute împotriva lui Pastor Pagán, despre slăbiciunile și puturoșenia lui, despre lipsa lui de recunoștință față de familia Barroso, care i-a dat de lucru timp de douăzeci și ceva de ani. Atitudinea fiului părea să fie pe placul celor de la întreprindere. Fapt e că i-au dat un post de subaltern, supraveghetor într-un magazin al companiei unde trebuia lui consta în a se plimba printre posibiii cumpărători și imposibiii vânzători, ținându-i sub observație și pe unii și pe alții, pentru ca primii să nu fure marfă, iar ceilalți să nu tragă chiulul. Abel era elegantul jandarm în civil de la magazin. Obosi. Începu să ducă dorul anilor de studenție, al sprijinului familiei, al banilor destinați educației lui. Se simți incomod, nerecunoscător. Insolența lui filială, firea lui molatică, nerecunoștința sa i se înfățișau ca niște spectre repetate și de neînțeles. Simțea cum covoarele

magazinului se toceau văzând cu ochii, datorită mersului său fără rost de colo până colo. Își făcu prieteni. Vânzătorii cei mai buni primeau comisioane și apăreau în buletinul celebrităților săptămânii. Abel Pagán nu apăru niciodată în buletin. Faima lui proastă se răspândi. „Fii și dumneata mai cuviincios cu oamenii, Abel.“ „Nu mă pot stăpâni, domnule. Întotdeauna am fost grosolan cu oamenii proști.“ „Ascultă, Abel, ai văzut că Pepe a apărut în buletin săptămâna asta.“ „Cu ce puțină inteligență poți triumfa!“ „De ce nu faci un efort ca să apari în buletin?“ „Pentru că mi-e egal.“ „Nu fi atât de dificil, frate.“ „Nu sunt dificil. Îmi asum dezgustul pe care ar trebui să-l simțiți cu toții, șleahță de învârtiți.“ „De ce nu iei lucrurile așa cum sunt și nu încerci să le faci în fiecare zi mai bine, Abel?“ „Pentru că totul este așa cum este și eu sunt altfel.“ „Cine să te mai înțeleagă, frate.“ Viața se transformase într-un foarte lung culoar între raionul de pantofi și raionul de cămăși. Atunci s-a întâmpnat imprevizibilul.

Tatăl. Privind în urmă, Pastor Pagán se întrebă: „de ce n-am fost necinstit când aș fi putut să fiu? Nu erau hoți cu toții, în afară de mine? De ce a trebuit să vorbesc chiar cu domnul Barroso și să-i spun: toți s-au îmbogățit mai puțin eu, domnule? Pentru ce mi-a răspuns cu o pomană – un cec de cinci mii de dolari – pe care mi-a dat-o drept consolare? Pentru ce, din momentul acela, nu mi-a mai făcut nimeni cu ochiul? Cu ce am greșit, vorbind cu șeful șefilor, cu patronul?“ A aflat îndată. Cum se prezentase ca fiind singurul funcționar cinstit, se presupunea că ceilalți

nu erau. Pentru Barroso asta însemna să-ți disprețuiești colegii. O adevărată lipsă de solidaritate. Și fără solidaritate internă, întreprinderea nu merge. Cum i se înfățișase ca singurul lucrător în afara oricărei bănuieli, Pastor ațâță perversa inteligență a lui Barroso. Pentru patron, toți erau corupți. Asta era premisa de bază la toate nivelurile în Mexic, de la guvern până la întreprindere și de la băcănie la islaz. Cum își închipuia Pastor Pagán că este o excepție? Șeful Barroso a râs probabil în sinea lui. Pastor n-a făcut greșeala să-și ceară partea, a făcut greșeala de a mărturisi că e cinstit. N-a înțeles că unui om puternic cum era Leonardo Barroso nu-i era de ajuns să dea un comision nejustificat unui funcționar. Pastor s-a oferit pe tavă ca patronul lui să încerce să-l corupă cu adevărat. Acum, pensionat forțat cu o pensie pe viață, Pastor putea să se gândească pe îndelete la motivele care pot determina o persoană să-i distrugă pe alții. Uneori de nevoie, când dușmanul este periculos. Uneori cu simpla indiferență cu care strivești o muscă. Dar alteori, pentru a scăpa de amenințarea unuia mai slab când acesta știe un secret pe care cel puternic vrea să-l păstreze în taină. Pastor Pagán trăia retras, calculând posibilitățile pe care i le oferea destinul său, la urma urmei deja împlinit. Adevărul e că i-au aruncat praf în ochi. Când i-a cerut șefului să fie un soldat în plus în imensa armată a corupției, a făcut greșeala de a-i acuza pe toți și în același timp de a se apăra pe sine însuși. Din momentul acela, a fost în mâinile patronului, adică ale puterii. De atunci Pastor nu s-a mai bucurat de prestigiu. Era un șarlatan în plus. Era regula, nu excepția,

cum fusese înainte. Ce-ar fi câștigat dacă nu-i cerea nimic șefului? Să fie mai liber, mai respectat, să muncească în continuare? Ziua cea mai amară din viața lui Pastor Pagan a fost aceea în care și-a dat seama că, orice ar fi făcut și fără să fi știut chiar, acum era părtaș la rețeaua de corupție din mica țară care era locul său de muncă. Ani de zile înlesnise corupția, ducând și aducând cecuri, acceptând conturi false, făcându-i-se cu ochiul, prins moralmente în acel instantaneu fotografic în care un singur ochi se închide complice și celălalt rămâne deschis cu rușine. Dar el rămăsese pur până în acel moment. Se privea în oglindă în căutarea unei aureole și își găsea doar creștetul capului cu părul rărit. Aștepta să vadă reflectat un martir și i se arăta o piele cenușie, un chip cu obraji căzuți, privire ascunsă și sprâncene nervoase. Își ridica bustul și-i cădeau umerii.

Mama. Boleroul ni-i înfățișează pe amanți. Unii sunt fatali. Trăiesc așteptând să li se schimbe soarta sau să vină moartea ca o binefacere. Alții, nostalgici: ca o pasăre călătoare o să trăim, cu dorința unei iubiri. Sunt și cei care cerșesc dragostea: femeia iubită le-a luat tot și i-a lăsat singuri. Sunt bolerouri ce revarsă pasiune: vor să soarbă mierea buzelor femeii și totodată să se lase vrăjiți de pielea ei. Sunt bolerouri dominante care impun căldura pasiunii lor. Elvira Morales cânta toate aceste sentimente, dar și le păstra în suflet și de aceea le rostea cu atâta forță. Evita să-i privească pe cei ce-o ascultau, în fiecare noapte, cum cânta în La Cueva de Aladino. A făcut o singură excepție norocoasă. Ceva magic, misterios, probabil că i-a

călăuzit privirea în timp ce cânta *Două suflete* oprind-o asupra bărbatului care, la rândul lui, o vedea cu alți ochi decât toți ceilalți. Obișnuită să nu facă nicio legătură între cuvintele bolerourilor și prezența bărbaților ce-o ascultau, de astă dată simți că acel cântec și persoana coincideau în mod magic: „Două suflete de Dumnezeu unite în viață, două suflete ce se iubeau eram noi, tu și cu mine.“ Un bărbat tandru: așa spuneau ochii spectatorului separat de umbra nocturnă a cabaretului de un fascicul de lumină la fel precum cel ce scotea în evidență fața de lună a Elvirei Morales, umerii săi goi și rotunzi, fascicul ce se oprise pe decolteul rochiei cu paiete roșii, lăsând restul într-o penumbră misterioasă. Cum de s-au iluminat în noaptea aceea doar două chipuri, al Elvirei Morales și al bărbatului necunoscut? Cine manipulasă reflectoarele în noaptea aceea dacă nu chiar Dumnezeu sau vreun arhanghel într-o misiune divină? Adevărul e că Elvira, pentru prima dată de când a ieșit din casă și a început să cânte, a simțit că un bărbat îi merita vocea, îi înțelegea cuvintele, că îl impresiona muzica. Totul a durat o clipă. Când s-a terminat cântecul și s-au aprins luminile, Elvira Morales l-a căutat în van pe bărbatul pe care-l remarcase în timp ce cânta. Fusese doar un miraj, o ciudată proiecție în realitate a boleroului? Nu. Locul era acela, dar scaunul era gol și, când l-a ocupat o pereche care abia venise, ea și-a dat seama că bărbatul ce i-a atras atenția fusese acolo și, dacă plecase, ea rămânea acolo în continuare și el va ști unde s-o găsească. În cazul că ar fi vrut s-o vadă din nou.

”

*Fuentes are acea vocație unică
de a evoca sunete, miresme și priveliști
din istoria mitică a pământului său natal.*

The Seattle Times

Scriind cu voracitatea lui Octavio Paz și oscilând continuu între viață și moarte ca Juan Rulfo, Carlos Fuentes alcătuiește în *Toate familiile fericite* o polifonie de voci și idei despre deziluziile societății mexicane și ale lumii moderne.

Pornind de la mottoul tolstoian „Toate familiile fericite seamănă una cu alta, fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei“, facem cunoștință rând pe rând cu personaje dintre cele mai pestrice. O familie nu are nimic de împărțit în afară de singurătate, o mamă corespundează cu ucigașul propriei fiice, o pereche improbabilă își deapănă tinerețea, trei femei se întâlnesc la coșciugul tatălui lor. Toate aceste tablouri și multe altele sunt însoțite de corul mitic care apare între povestiri ca să tragă concluzii dintre cele mai neașteptate și mai crude.

O tragedie în dialoguri și ritmuri cotidiene despre viața dură a tuturor copiilor străzii, a celor uitați, a celor care încă mai caută speranța, scrisă ca un îndemn la o lume mai bună.

byblos

curteaveche.ro

ISBN 978-606-44-1384-0

9 786064 413840